

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. С. 141.

2. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (гол. редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2011. 1128 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9–10, 11–12, 13. С. 88.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України. *Голос України*. 2019. № 79 (7085). URL: <http://www.golos.com.ua/article/316343>.

5. Положення про комісію з питань правової реформи : Указ Президента України від 7 серпня 2019 року № 584 / 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2019>.

ПИСЬМОВА ТА ЕЛЕКТРОННА ФОРМА ПРАВОЧИНУ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Гейнц Р.М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільного права

Законом України «Про електронну комерцію» від 3 вересня 2015 року [4] встановлено порядок вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем та доповнено словом «електронній» ч. 1 ст. 205 ЦК України [5]. Сьогодні її положення викладені у такій редакції: «правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі».

Змінена законодавцем конструкція ч. 1 ст. 205 ЦК України дозволяє зробити висновок про рівнозначність письмової та електронної форм правочину. Такої думки притримується Т.В. Волинець, яка зазначає, що електронну форму правочину слід ототожнити з письмовою формою правочину [2, с. 152].

Внесені ж 3 листопада 2016 року зміни в Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [3] свідчать про дещо інший підхід законодавця до співвідношення електронної та письмової форм правочину, оскільки в частині 2 перше речення абз. 2 ст. 6 після слів «простій письмовій» було доповнено словами «або в електронній». Відповідно, зовнішньоекономічний договір (контракт) укладається суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності або його представником у простій письмовій або в електронній формі, якщо інше не передбачено міжнародним договором України чи законом. Відтак, у цьому законі закладена позиція щодо розмежування електронної та письмової форм правочину.

Відсутність єдиного законодавчого підходу щодо співвідношення понять «електронна» та «письмова» форма правочину сприяло поживавленню наукових дискусій з даної проблематики, що і свідчить про її актуальність сьогодні.

Конструкція ст. 205 ЦК України «Форма правочину. Способи волевиявлення» свідчить, що законодавець розмежовує поняття «форма правочину» та «спосіб волевиявлення». Не вдаючись до дискусії, поділяємо висловлений в літературі підхід, відповідно до якого під формою правочину розуміють спосіб фіксації та закріплення волевиявлення сторін.

У правочині, що вчиняється в усній формі, закріплення волевиявлення сторін відбувається з допомогою усного мовлення, яке не передбачає фіксації умов правочину на матеріальному носії. Іншими словами, правочин вважається вчиненим в усній формі за відсутності фіксації умов договору на паперовому носії.

Натомість, письмова форма правочину передбачає обов'язкову фіксацію його умов на паперовому носії. При цьому, текст правочину може бути створений рукописним способом, надрукований на друкарській машинці або, якщо йдеться про сьогодення, створений з допомогою комп'ютерної техніки. Спосіб фіксації умов правочину не є визначальним для кваліфікації форми правочину як письмової. Важливо, щоб ці умови були зафіксовані на паперовому носії з дотриманням вимог, які законодавчо визначені для письмової форми правочину.

Час змінюється – сьогодні при вчиненні правочину за допомогою нових технологій текст документу можна не віддруковувати, а зберігати в електронній формі. Іншими словами, технічний розвиток приводить до зміни форми представлення інформації. У цьому контексті заслуговує уваги позиція Ю. Борисової, яка ще у 2011 році прийшла до висновку, що здійснення поділу форм правочину на усну та письмову застарілим та пропонує поділяти форми правочину на зафіксовану та незафіксовану. Свою позицію авторка аргументує тим, що на практиці існує ряд випадків, які породжують виникнення цивільних правовідносин між сторонами, однак які за формою не можуть бути віднесені ні до усних, ні до письмових правочинів. Серед таких випадків авторка виділяє вчинення правочину із застосуванням відеозаписів, аудіозаписів, замовлення із використанням телефону шляхом натискання кнопок, перехід на сторінки веб-сайтів з метою підтвердження замовлення [2, с. 95].

Відтак, окрім технології, яка застосовується для фіксації умов правочину слід звертати увагу на форму представлення інформації. Паперова форма правочину передбачає фіксацію його умов на паперовому носії, електронна ж, відповідно, на електронному. І тут постає питання: чи можна документ у паперовій формі і документ, створений в електронній формі розглядати як рівнозначні? Видається, що ні, адже віддрукований примірник правочину, вчиненого в електронній формі не буде вважатися оригіналом. Так само, копія правочину, вчиненого у письмовій формі, зроблена з використанням копіювальної техніки, не є його оригіналом.

Відтак, електронна форма правочину не може ототожнюватися з письмовою формою правочину, але у правових наслідках може прирівнюватися до неї. Суть даного підходу полягає в тому, що існує фіксація умов договору, яка має два прояви – паперовий та електронний документ, які повинні бути вчинені з дотриманням вимоги про наявність підпису сторони (сторін), які його вчинили. Йдеться про підписання документу власноручно або шляхом застосування електронного цифрового підпису.

1. Борисова Ю. До проблеми входження «електронної» форми правочину в традиційну класифікацію форм правочину. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2011. Вип. 88. С. 93–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2011_88_28.

2. Волинець Т. В. Правове регулювання вчинення електронних правочинів. *Європейські перспективи*. 2016. № 1. С. 152–156.

3. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. Дата оновлення: 13.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

4. Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 р. Дата оновлення: 13.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2013 р. Дата оновлення: 02.04.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-1>.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ПАСАЖИРІВ ПРИ ОВЕРБУКІНГУ

Гришко У.П.,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри цивільного права

Поняття «овербукінг» (англ. overbooking) є порівняно новим явищем в галузі цивільної авіації, яке було започатковане у 1950-х роках в США. Практика застосування овербукінгу офіційно легалізована в Європі, США та багатьох інших країнах і закріплюється правилами перевезень. Є країни, де овербукінг поза законом, наприклад, Російська Федерація.

Виникнення даного явища пов'язане з тим, що на будь-який рейс завжди трапляється кілька відсотків пасажирів, які забронювавши політ, з особистих причин не приїжджають для відльоту на певну дату. Щоб не літати напівпорожнім літаком, авіаперевізники почали продавати квитків більше, ніж повітряне судно може вмістити. Поняття «овербукінга» має місце також у тому випадку, коли перед вильотом перевізники змінюють технічно несправний літак на новий, який найчастіше поступається пасажиромісткістю першому.

Таким чином, авіаперевізник при овербукінгу захищаючи себе від економічних втрат, порушує право пасажирів на перевезення до пункту призначення за договором перевезення пасажирів та багажу повітряним транспортом, адже при овербукінгу складається ситуація, коли на одне місце у транспортному засобі є два пасажирів, одному із яких авіакомпанія відмовляє у перевезенні. І. Лукасевич-Крутник розглядає *односторонню відмову від договорів перевезення* як правовий наслідок порушення договірних умов, що відображається у зміні або припиненні відносин між замовником та перевізником, є способом самозахисту та засобом охорони законного інтересу, яким сторона договору може скористатися як у разі порушення умов договору, так і незалежно від такого порушення [1, с. 34].

Національне законодавство розуміння «овербукінгу» закріплює в Авіаційних правилах України «Правила повітряних перевезень та обслуговування